

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 21 februari 1908, kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om rätt att i vissa fall utöfva rösträtt vid riksdagsmannaval genom valsedels insändande till valförrättaren.

Uti en vid 1906 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 135, föreslog herr *Carl J. Ödman*, att Riksdagen måtte till godkännande i grundlagsenlig ordning antaga
dels följande förslag till ändrad lydelse af § 24 riksdagsordningen:

§ 24.

De röstberättigade, som vistas inom riket, men på grund af sjukdom, militär tjänstgöring eller annat laga förfall icke kunna personligen inställa sig vid valtillfälle, äga att skriftligen sända sina röster till valförrättaren, innan valet hållits.

Samma rätt äga de röstberättigade, som af resa eller vistande utomlands äro förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse.

För utöfvande af rösträtt, när därtill berättigad icke personligen infinner sig vid valförrättningen, skola iakttagas de föreskrifter, som äro i särskild lag gifna,

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 3 Saml. 2 Häft. (N:o 2.)

dels ock ett vid motionen fogadt »Förslag till lag angående hvad iakttagas skall, när röstberättigad, hindrad att personligen inställa sig vid riksdagsmannaval, ändock vill sin rösträtt utöfva.»

På angifna skäl hemställde konstitutionsutskottet, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd. Mot denna utskottets hemställan reserverade sig tre af dess ledamöter under yrkande,

att Riksdagen med anledning af herr Ödmans ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan, om och i hvilken utsträckning möjlighet kunde beredas sådana röstberättigade, som vid valtillfället vistades utomlands, eller inom riket, men af sin tjänst eller annan giltig orsak vore förhindrade att vid valet sig inställa, att skriftligen få insända sina röster till valförrättaren, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvar till densamma kunde gifva anledning.

Vid ärendets behandling inom kamrarna biföll Första Kammaren utskottets hemställan, under det att Andra Kammaren antog den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Då kamrarne således stannat i olika beslut, förföll frågan.

Vid innevarande års riksdag har nu herr *Ödman* återupptagit sitt förenämnda förslag, i det han uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 80, hvori herr *Dan. Broström* instämt, hemställt, att Riksdagen måtte:

antingen bifalla den af motionären vid 1906 års riksdag väckta motion n:o 135,

eller ock bifalla en skrifvelse till Kungl. Maj:t i enlighet med ofvan åberopade reservation.

Därjämte har motionären anhållit, att konstitutionsutskottet måtte vid förslagens pröfning vidtaga den ändring i formuleringen, som möjligen kunde finnas lämplig.

Till stöd för sin hemställan har motionären anført följande:

»Med anledning af det under förliden riksdag antagna och nu i grundlagsenlig ordning hvilande förslaget om allmän politisk rösträtt, samt det understöd, som af 1906 års riksdag ägnades min då framlagda motion om möjlighet för sjömän och storsjöfiskare m. fl. deras vederlikar, som af sitt yrke eller tjänst äro förhindrade att personligen inställa sig vid riksdagsmannaval, att skriftligen insända sina röster till valförrättaren, tager jag mig friheten att förnya min till 1903 och 1906 års Riksdagar väckta motion i detta syfte.

Konstitutionsutskottet, hvartill denna motion varit öfverlämnad, har visserligen båda gångerna afstyrkt motionen, men synnerligast senaste gången — efter en mycket välvillig motivering, hvaruti det bland annat heter:

'Ehuruväl den i omförmälda paragraf af riksdagsordningen uttalade grundsats, att politisk rösträtt ej må utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfället personligen sig inställer, bör såsom allmän regel upprätthållas, vill utskottet dock icke bestrida, att det ur billighetssynpunkt kan vara önskvärdt, att åt vissa klasser af valberättigade, hvilka genom sitt yrke eller tjänst i regel äro förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse, beredas tillfälle att afgifva sin röst medelst valsedelns insändande till valförrättaren —' etc.;

och trenne ledamöter af utskottet, nämligen herrar Kvarnzelius, Beckman och Centerwall, hade yrkat bifall till motionens syfte med följande reservation:

'att Riksdagen med anledning af herr Ödmans motion n:o 135 ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes låta utreda frågan om och i hvilken utsträckning möjlighet må kunna beredas sådana röstberättigade, som vid valtillfället vistas utomlands eller inom riket, men af sin tjänst eller annan giltig orsak äro förhindrade att vid valet sig inställa, att skriftligen få insända sina röster till valförrättaren, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning'.

Vid behandlingen af denna fråga inom Riksdagen afslog Första Kammaren förslaget i enlighet med utskottsmajoritetens hemställan. Men i Andra Kammaren bifölls förslaget med antagandet af ofvanstående reservation, med 112 röster mot 86, som afgåfvos för utskottets förslag.

Af det här anförda framgår, att förslaget i fråga vinner alltmer och mer terräng — och sedan frågan om allmän rösträtt antogs hvilande vid förra årets riksdag, så kan Riksdagen icke billigtvis längre ställa sig afvisande mot detta rättvisa kraf. Ty det kan icke vara rättvist att utestänga många tusende oförvitliga medborgare från utöfvandet af sin politiska rösträtt endast därför, att de af sin tjänst eller yrke — i näringarnas eller rikets tjänst — äro förhindrade att infinna sig vid valurnan. Konstitutionsutskottet har ju också i ofvan citerade utdrag ur dess senaste betänkande i denna fråga vid 1906 års riksdag uttalat, att utskottet icke bestrider, att det ur billighetssynpunkt kan vara

önskvärdt att biträda förslaget i motionens syfte, men synes frukta för att, i händelse af bifall till förslaget, det såväl skulle förorsaka betydande svårigheter vid valen som äfven leda till ett ökadtt antal besvär öfver val. Mig synes dock, att, om man erkänner ett förslag såsom rättvist, man icke med skäl bör afslå detsamma därför, att det möjligen framdeles kan medföra några mindre svårigheter vid valen. Skulle man utgå ifrån sådan synpunkt, så skulle man sannerligen aldrig vågat sig på att antaga lagen om proportionella val. Uppfinningsförmågan i lagstiftningsväg är säkerligen ännu icke så uttömd, att man skall nödgas afslå ett erkänt rättvist förslag därför, att man icke tror sig om att i lagstiftningen kunna förekomma några mindre betänkligheter vid dess införande.»

*Utskottets
yttrande.*

Frågan om rätt för valman att i vissa fall deltaga i riksdagsmannaval utan att iakttaga personlig inställelse har, såsom motionären ofvan erinrat, vid flera föregående tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning. Första gången förslag i denna riktning förelåg var vid 1902 års riksdag, då samme motionär, som nu upptagit frågan, jämte herr W. T. Lundgren uti en inom Andra Kammaren afgifven motion hemställde, att § 24 riksdagsordningen måtte erhålla enahanda lydelse som uti den nu föreliggande motionen föreslagits. Konstitutionsutskottet afstyrkte emellertid enhälligt motionen och denna blef af båda kamrarna afslagen. Vid 1903 års riksdag återkom motionären med sitt förslag, hvilket jämväl denna gång blef af konstitutionsutskottet afstyrkt. Mot utskottets hemställan reserverade sig emellertid åtta ledamöter från Andra Kammaren, af hvilka sju ansågo, att utskottet bort med anledning af den väckta motionen hemställa om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning af, i hvad mån och under hvilka villkor undantag kunde, vid förfall för valberättigad, göras från den i § 24 riksdagsordningen gifna bestämmelsen, att rösträtt ej finge utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen inställde sig, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning. Vid ärendets behandling inom kamrarna blef emellertid utskottets hemställan af båda kamrarna bifallen.

Vid 1906 års riksdag återupptog motionären sitt förslag i samband med den då föreliggande kungl. propositionen om ändrade bestämmelser rörande valrätten till Andra Kammaren. Som motionären uti sin ofvanintagna motivering erinrat, ställde sig konstitutionsutskottet denna gång icke principiellt afvisande mot förslaget. Utskottet erkände nämligen, att det ur billighetssynpunkt kunde vara önskvärdt, att åt

vissa klasser af valberättigade, hvilka genom sitt yrke eller sin tjänst i regel vore förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse, bereddes tillfälle att afgifva sin röst medelst valsedels insändande till valförrättaren. Då emellertid ett medgifvande att på detta sätt utöfva valrätt, till följd af uppkommande frågor såväl om anmaldt laga förfalls giltighet som ock, huruvida formerna för röstsedelns insändande vore behörigen iakttagna, otvifvelaktigt skulle förorsaka betydande svårigheter vid valen äfvensom leda till ökad antal besvär öfver val, och då utredning icke förebragts, huruvida dessa svårigheter kunde på ett tillfredsställande sätt undanröjas, ansåg sig utskottet icke kunna i det sammanhang, hvori frågan frankommit, tillstyrka en grundlagsändring i den riktning motionären föreslagit. Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Såsom ofvan erinrats blef denna utskottets hemställan af Första Kammaren bifallen, under det Andra Kammaren antog förutnämnda, vid utlåtandet fogade reservation, gående ut på en skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

Af det anförda torde framgå, att den hufvudsakliga anledningen till att 1906 års konstitutionsutskott, trots sitt erkännande af motionens syfte, likväl underlät att hemställa om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet, var, att utskottet under den dåvarande rösträttspolitiska situationen icke ville tillstyrka sådana förslag, hvarigenom rösträttsfrågan kunde ytterligare kompliceras. I öfverensstämmelse härmed ansåg sig utskottet böra afstyrka alla sådana i samband med nämnda fråga väckta förslag, som ej med densamma ägde ett omedelbart sammanhang. Sedan emellertid rösträttsfrågan genom Riksdagens förra året fattade beslut erhållit en förberedande lösning, och det af 1906 års konstitutionsutskott mot förslaget åberopade skäl således icke längre äger samma giltighet, förefinnes för utskottet icke anledning att ställa sig afvisande mot ett förslag, hvars principiella riktighet utskottet måste erkänna.

Att detta förslag hvilar på en erkänt riktig tanke och är förtjänt af synnerligt beaktande, torde nämligen icke kunna bestridas. Väl är det af vikt, att den i § 24 riksdagsordningen fastslagna grundsats om skyldighet att för röstsedels aflämnande iakttaga personlig inställelse upprätthålles såsom allmän hufvudregel. Men å andra sidan måste det medgifvas, att på grund af ifrågavarande bestämmelse sådana hinder kunna uppstå för rösträttens utöfvande, att lagstiftaren bör finna angeläget att, såvidt möjligt är, undanröja desamma. Sålunda kunna på vissa orter i vårt land hela grupper af röstberättigade medborgare, t. ex. sjömän och storsjöfiskare, på grund af sitt yrke nästan full-

ständigt blifva uteslutna från möjligheten att deltaga i ett till viss dag utsatt riksdagsmannaval. Likaså måste äfven inom andra verksamhetsområden, t. ex. bland järnvägstjänstemän, ett stort antal valmän utöfver hela landet på grund af sin verksamhet i regeln se sig uteslutna från möjligheten att personligen inställa sig vid valtillfället. Det torde icke kunna förnekas, att dessa medborgare äfvensom andra, som hafva verkligt förfall, äga rättmätiga anspråk på att tillfälle, såvidt möjligt är, beredes dem att göra bruk af den rätt, hvaraf de enligt grundlagen äro i besittning, men som de på grund af faktiska förhållanden icke kunna utöfva. Utskottet finner åtgärder i angifven riktning vara så mycket mera af behovet påkallade, som med det hvilande rösträttsförslagets eventuella antagande ett betydligt större antal valmän, än för närvarande är fallet, skulle se sig beröfvadt sin valrätt, därest den i § 24 riksdagsordningen gifna bestämmelsen oförändrad bibehålles. Under sådana förhållanden har utskottet ansett det vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att det göres till föremål för ompröfning, huruvida icke, med bibehållande af den i nämnda paragraf uppställda hufvudregel med afseende å rösträttens utöfvande, undantag därifrån i vissa fall skulle kunna medgifvas.

Då, såsom 1906 års konstitutionsutskott jämväl antydde, åtskilliga omständigheter böra tagas under öfvervägande för ett allsidigt bedömande af frågan, huruvida de svårigheter, som otvifvelaktigt äro förbundna med förslagets genomförande, kunna undanröjas, och då ett grundlagsstadgande uti ifrågavarande riktning torde behöfva fullständigas med en särskild lag angående den ordning, i hvilken vid hinder för personlig inställelse rösträtt ändock kunde få utöfvas, har utskottet i frågans nuvarande läge icke kunnat tillstyrka motionärens förslag, såvidt det afser att redan nu antaga en ändrad lydelse af § 24 riksdagsordningen. Då emellertid utskottet af skäl, som ofvan anförts, gillar motionens syfte, har utskottet ansett sig böra, i enlighet med hvad motionären alternativt föreslagit, tillstyrka afåttandet af en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i ämnet.

På grund af hvad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, i anledning af herr Ödmans ifrågavarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor undantag må kunna göras från den i 24 § riksdagsordningen gifna be-

stämelsen, att rösträtt ej må utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen inställer sig, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Stockholm den 21 februari 1908.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Det skulle här antecknas, att herrar *Behm, Berlin, Clason* och friherre *Bonde* icke deltagit i detta ärendes afgörande inom utskottet.
